

ΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

(Άρθρα
57, 59 ΑΚ και
361-363, 367 § 1 ΠοινΚώδ)

Κατά το άρθρ.57 **ΑΚ**, όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει το δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον, επιπλέον δε, κατά το άρθρ. 59 **ΑΚ**, το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, μπορεί να καταδικάσει τον υπαίτιο και σε ικανοποίηση της ηθικής βλάβης του προσβληθέντος και ειδικότερα να τον υποχρεώσει (τον υπαίτιο) σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα ή σε ο,τιδήποτε άλλο επιβάλλεται από τις περιστάσεις. Προστατεύεται έτσι με τα παραπάνω άρθρα η προσωπικότητα και κατ' επέκταση η αξία του ανθρώπου ως ατομικό δικαίωμα κατοχυρωμένο από το άρθρ. 2§1 του Συντάγματος (ΑΠ 1735/2009), αποτελεί δε η προσωπικότητα πλέγμα αγαθών που συνθέτουν την υπόσταση του προσώπου και είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα μαζί του. Τα αγαθά αυτά δεν αποτελούν μεν αυτοτελή δικαιώματα, αλλά επί μέρους εκδηλώσεις - εκφάνσεις (πλευρές) του ενιαίου δικαιώματος επί της προσωπικότητας, όμως η προσβολή της προσωπικότητας σε σχέση με οποιαδήποτε από τις εκδηλώσεις αυτές συνιστά προσβολή της συνολικής έννοιας της προσωπικότητας. Τέτοια προστατευόμενα αγαθά είναι, μεταξύ άλλων, η τιμή και η υπόληψη κάθε ανθρώπου, είναι δε τιμή η εκτίμηση που απολαμβάνει το άτομο στην κοινωνία με βάση την ηθική αξία που έχει λόγω της συμμόρφωσής του με τις νομικές και ηθικές του υποχρεώσεις, ενώ υπόληψη είναι η εκτίμηση που απολαμβάνει το άτομο στην κοινωνία με βάση την κοινωνική του αξία συνεπεία των ιδιοτήτων και ικανοτήτων του για την εκπλήρωση των ιδιαίτερων κοινωνικών του έργων ή του επαγγέλματός του. Προϋποθέσεις για την προστασία της προσωπικότητας με τις διατάξεις των παραπάνω άρθρων είναι: α) η ύπαρξη προσβολής της προσωπικότητας με πράξη ή παράλειψη άλλου που διαταράσσει μια ή περισσότερες εκδηλώσεις της σωματικής, ψυχικής, πνευματικής και κοινωνικής ατομικότητας του βλαπτόμενου κατά τη στιγμή της προσβολής, β) η προσβολή να είναι παράνομη που συμβαίνει όταν γίνεται χωρίς δικαίωμα ή με βάση δικαίωμα, το οποίο όμως είτε είναι μικρότερης σπουδαιότητας στο πλαίσιο της έννομης τάξης είτε ασκείται καταχρηστικά κατά την έννοια των άρθρ. 281 **ΑΚ** και 25§3 του Συντάγματος και γ) πταίσμα του προσβολέα όταν πρόκειται ειδικότερα για επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης εξ αιτίας της παράνομης προσβολής της προσωπικότητας (ΟΛΑΠ 2/2008, ΑΠ 1599/2000, 333/2010, 356/2010, 1007/2010).

Στην περίπτωση αυτή η παράνομη και συγχρόνως υπαίτια προσβολή της προσωπικότητας συνιστά ασφαλώς ειδικότερη μορφή αδικοπραξίας (ΑΠ 167/2000), οπότε συνδυαστικά εφαρμόζονται και οι διατάξεις των άρθρ. 914, 919, 920 και 932 **ΑΚ**, ιδίως για την αποκατάσταση της τυχόν υλικής ζημίας του προσβληθέντος (άρθρ. 57§2 **ΑΚ**), ενώ αδιάφορη για το χαρακτήρα της προσβολής ως παράνομης είναι η φύση της διάταξης που ενδέχεται με την προσβολή να παραβιάζεται και η οποία έτσι μπορεί να ανήκει σε οποιοδήποτε κλάδο ή τμήμα του δικαίου.

Συνεπώς παράνομη προσβολή της προσωπικότητας δημιουργείται και από ποινικά κολάσιμη πράξη, όπως συμβαίνει όταν το άτομο προσβάλλεται στην τιμή και στην υπόληψή του με εξυβριστικές εκδηλώσεις ή με ισχυρισμούς δυσφημιστικούς ή πολύ περισσότερο συκοφαντικούς κατά την έννοια των άρθρ. 361-363 **ΠΚ**.

Ειδικότερα κατά τα άρθρα αυτά εξύβριση διαπράττει όποιος προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, ενώ όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ισχυρίζεται ενώπιον τρίτου ή διαδίδει για κάποιον άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψή του, διαπράττει το έγκλημα της δυσφήμισης και αν το γεγονός είναι ψευδές και ο υπαίτιος γνώριζε το ψεύδος, τότε διαπράττει το έγκλημα της συκοφαντικής δυσφήμισης. Ως γεγονός κατά τις παραπάνω διατάξεις νοείται κάθε περιστατικό του εξωτερικού κόσμου ή αντίθετη προς την ηθική ή την ευπρέπεια σχέση ή συμπεριφορά, εφόσον ανάγονται στο παρελθόν ή στο παρόν και υποπίπτουν στις αισθήσεις, ώστε να είναι δεκτικά απόδειξης, συνιστά δε ισχυρισμό του γεγονότος κάθε σχετική μ' αυτό ανακοίνωση, που βασίζεται είτε σε προσωπική αντίληψη ή γνώμη είτε σε υιοθέτηση της γνώμης άλλου.

Αντίθετα διάδοση γεγονότος συνιστά η περαιτέρω απλή μετάδοση της σχετικής ανακοίνωσης που έγινε από άλλον.

Για τη στοιχειοθέτηση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της δυσφήμισης απαιτείται γνώση του δράστη ότι το ισχυριζόμενο ή διαδιδόμενο απ' αυτόν ενώπιον τρίτου γεγονός είναι κατάλληλο να βλάψει την τιμή ή την υπόληψη άλλου και θέληση του ίδιου να ισχυρισθεί ή να διαδώσει ενώπιον τρίτου το βλαπτικό για άλλον γεγονός, ενώ για τη στοιχειοθέτηση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της συκοφαντικής δυσφήμισης απαιτείται επιπλέον και γνώση του δράστη ότι το γεγονός είναι ψευδές. Ετσι σε περίπτωση που ο δράστης δεν γνώριζε το ψεύδος του γεγονότος που ισχυρίσθηκε ή διέδωσε ή είχε αμφιβολίες γι' αυτό, δεν στοιχειοθετείται μεν το έγκλημα της συκοφαντικής δυσφήμισης σε βάρος άλλου, παραμένει όμως ως έγκλημα η απλή δυσφήμιση, που προσβάλλει επίσης την προσωπικότητα του άλλου σε βαθμό μη ανεκτό από την έννομη τάξη.

Ωστόσο ως αστικό αδίκημα η δυσφήμιση θεμελιώνεται υποκειμενικά και σε απλή αμέλεια του δράστη και συνεπώς όποιος από πρόθεση ή από αμέλεια ισχυρίζεται ή διαδίδει προς τρίτους γεγονότα αναληθή που βλάπτουν την επαγγελματική ή γενικότερα την οικονομική ελευθερία άλλου και κατ' αυτή την έννοια θίγουν την τιμή και την υπόληψή του, προσβάλλοντας παράνομα την προσωπικότητά του, έχει υποχρέωση, εφόσον γνωρίζει ή υπαίτια αγνοεί την αναλήθεια των γεγονότων αυτών, να αποζημιώσει τον άλλο και να ικανοποιήσει και την ηθική βλάβη του (ΑΠ 1662/2005),

εκτός αν συντρέχει κάποια από τις προβλεπόμενες στο άρθρ. 367§1 **ΠΚ** περιπτώσεις, που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του τόσο ως ποινικό όσο και ως αστικό αδίκημα, αφού οι διατάξεις των άρθρ. 361-367 **ΠΚ** εφαρμόζονται αναλογικά για την ενότητα της έννομης τάξης και στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου (ΑΠ 1030/2009, 333/2010, 179/2011). Τέτοια είναι και η περίπτωση της προσβολής που γίνεται για τη διαφύλαξη δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον (άρθρ. 367§1γ **ΠΚ**), το οποίο ως νομική έννοια ελέγχεται αναίρετικά από τον Αρειο Πάγο (**ΑΠ 271/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΝοΒ 2012/864**)